

Օտարերկրյա ներդրումների խթանման ուղիները Հայաստանում

Հովհանյան Լ. Ա.

ՀՀ ԳԱԱ Գիտակրթական միջազգային կենտրոն (Հայաստան, Երևան)

levon.hovnanyan@gmail.com

Վճռորոշ բառեր՝ բարենպաստ ներդրումային միջավայր, օտարերկրյա ներդրումներ, ներդրումային ռիսկեր, տնտեսական քաղաքականություն, գործոններ

Пути стимулирования иностранных инвестиций в Армении

Овнанян Л.А.

Международный научно-образовательный центр, НАН, РА (Армения, Ереван)

levon.hovnanyan@gmail.com

Резюме: Активизация инвестиционного процесса в экономике Республики Армения, в первую очередь, зависит от улучшения инвестиционного климата нашей страны и снижения инвестиционных рисков.

Одним из важных шагов по смягчению последствий формирования благоприятной инвестиционной среды в нашей стране, снижению инвестиционных рисков, а также смягчению последствий многих социально-экономических, политических, административных и правовых факторов является создание законодательной базы, совместимой с международными стандартами и эффективной экономической политикой.

Ключевые слова: Благоприятная инвестиционная среда, иностранные инвестиции, инвестиционные риски, экономическая политика, факторы

Ways to Incentive Foreign Investments in Armenia

Hovnanyan L.A.

International Scientific-Educational Center, NAS, RA (Armenia, Yerevan)

levon.hovnanyan@gmail.com

Abstract: Activation of the investment process in the economy of the Republic of Armenia, first of all, depends on improving the investment climate of our country and reducing investment risks.

One of the important steps for the formation of a favorable investment environment in our country, the reduction of investment risks, as well as the mitigation of the impacts of many socio-economic, political, administrative and legal factors is the creation of a legislative framework compatible with international standards and an effective economic policy.

Keywords: Favorable investment environment, foreign investment, investment risks, economic policy, factors

Տնտեսական ընդլայնված վերարտադրության գործընթացի ապահովումը, այն է՝ նոր արտադրական հզորությունների գործարկումը, նոր աշխատատեղերի ստեղծումը և ենթակառուցվածքների զարգացումն անհնար է առանց տվյալ երկրում իրական կապիտալ ներդրումների¹:

Ինչպես տնտեսության մակրոմակարդակում, այնպես էլ միկրոմակարդակում ներդրումները դասվում են կարևորագույն տնտեսական գործիքների շարքին: Մասնավորապես, մակրոմակարդակում ներդրումները դիտարկվում են որպես երկրի ազգային եկամտի կարևոր բաղկացուցիչ, որն էական դերա-

կատարում ունի տնտեսական աճի ապահովման համար: Ներդրումների տակ, տվյալ դեպքում հասկացվում է տնտեսական նախագծերում իրական և ֆինանսական ռեսուրսների (կապիտալի) ներդրումը, որոնց իրականացումը հանգեցնում է իրական հարստության հավելվածին՝ բնափրային, դրամական, տեղեկատվական և այլ ձևով՝ ի հաշիվ հասարակության մեջ կապիտալի վերաբաշխման²:

Տնտեսության զարգացման համար պետության առաջնահերթ խնդիրը ոչ թե ներդրումների իրականացումն ու երկրի համար ներդրումային միջոցների հայթայթումն է, այլ բարենպաստ ներդրումային միջավայրի

¹ Курс экономической теории: учебник – 6-е исправ., доп. и перераб. Издание / Под ред. М.Н. Чепурина. – Киров: «АСА», 2007. – 848 с., с. 421

² Бланк И. А., « Основы финансового менеджмента? ». Т.2. Киев, 1999, с. 512.

ապահովումը, կատարված ներդրումների պաշտպանությունը:

Հայաստանի Հանրապետության տնտեսության մեջ ներդրումային գործընթացի ակտիվացումը նախևառաջ կախված է մեր երկրի ներդրումային միջավայրի բարելավման և ներդրումային ռիսկերի նվազեցման հնարավորություններից:

Ներդրումային միջավայրի բարելավման համար Հայաստանում առկա են մի շարք բարենպաստ գործոններ, որոնք կարող են դրականորեն անդրադառնալ այդ գործընթացի վրա: Մասնավորապես, այդպիսի գործոններից են.

- բարենպաստ աշխարհագրական դիրքը՝ ելք դեպի ԵԱՏՄ, Մերձավոր և Միջին Արևելքի շուկաներ,

- առևտրի ազատական ռեժիմը, անդամակցություն Առևտրի համաշխարհային կազմակերպությանը և ԵԱՏՄ-ին,

- Էժան և բարձր որակավորում ունեցող աշխատուժի առկայությունը,

- սփյուռքահայ մեծ համայնքի առկայությունը, որի բազմաթիվ ներկայացուցիչներ խոշորածավալ ներդրումային ծրագրեր են իրականացնում Հայաստանում,

- գյուղատնտեսության ոլորտի ձեռնարկությունների, ինչպես նաև օտարերկրյա ընկերությունների համար նախատեսված հարկային արտոնությունները,

- կապիտալի հոսքերի ազատականացումը, շահույթի անխոչընդոտ արտահանումը,

- արտարժույթի փոխանակման ազատ ռեժիմի սահմանումը,

- գնաճի վերահսկելի կայուն մակարդակը,

- բանկային ծառայությունների զարգացվածությունը,

- ֆինանսական համակարգի արդյունավետ և միջազգային չափանիշներին համահունչ վերահսկողության համակարգի առկայությունը:

Փաստացի, չնայած ՀՀ կառավարության կողմից ներդրումային միջավայրի բարելավման ուղղությամբ իրականացված բարեփոխումներին և նշված բարենպաստ գործոններին, ներդրումների էական աճ մեր հանրապետությունում դեռևս չի արձանագրվել, ինչը պայմանավորված է առկա բարձր ներդրումային ռիսկերով:

Համաշխարհային տնտեսության մեջ հետձգնաժամային ժամանակաշրջանում ներդրումային ռեսուրսների ներգրավման մրցակցությունն էլ ավելի է ուժեղացել, ինչը հանգեցրել է նրան, որ ներդրողների կողմից ավելի խիստ պահանջներ են ներկայացվում օտարերկրյա ներդրումների ներգրավմամբ շահագրգռված երկրների ներդրումային միջավայրի և ներդրումային ոլորտը կանոնակարգող օրենսդրության նկատմամբ: Այս առումով պետք է նշել, որ թեև Հայաստանի կառավարության կողմից դեռևս շուկայական տնտեսական համակարգի արմատավորման ժամանակաշրջանից սկսած ներդրումների ներգրավման ուղղությամբ որդեգրվել է «բաց դռների» քաղաքականություն և իրականացվել են մի շարք բարեփոխումներ՝ գործարարության ոլորտում պայմանների բարելավման և վարչարարության պարզեցման ուղղությամբ, սակայն ներդրումների ծավալների էական աճ տնտեսության մեջ չի ապահովվել: Մավկայում է այն մասին, որ կառավարության կողմից օգտագործվող ներդրումների խրախուսման գործիքները, ինչպես նաև դրանց կիրառման մեխանիզմները բարձր արդյունավետությամբ աչքի չեն ընկել և մեր հանրապետությունում ներդրումային միջավայրը դեռևս ցածր գրավչություն ունի օտարերկրյա և տեղական ներդրումների մեծածավալ հոսքեր ներգրավելու համար:

Վերլուծելով Հայաստանում ներդրումային միջավայրի վրա բացասական ազդեցություն ունեցող գործոնները, կարելի է ասել, որ ներդրումային միջավայրի բարելավման հիմնական խոչընդոտներից մեկը այդ ոլորտը կանոնակարգող օրենսդրական դաշտի անկատարությունն է: Մեր հանրապետությունում բարենպաստ ներդրումային միջավայրի ձևավորման, ներդրումային ռիսկերի նվազեցման, ինչպես նաև առկա սոցիալ-տնտեսական, քաղաքական, վարչական և իրավական բազմաթիվ գործոնների ազդեցությունները մեղմելու ուղղությամբ կարևոր քայլերից մեկը բարենպաստ և միջազգային չափանիշներին համահունչ օրենսդրական դաշտի ձևավորումն է:

Հայաստանում ներդրումային հարաբերությունները կանոնակարգող օրենսդրությունը հիմնականում բաղկացած է «Օտարերկրյա ներդրումների մասին» ՀՀ օրենքից, որն ընդունվել է ՀՀ Գերագույն խորհրդի կողմից

դեռևս 1994 թվականին³: Թեև այս օրենքի ընդունումը այդ ժամանակաշրջանում բավական առաջադիմական քայլ էր և վկայում էր օտարերկրյա ներդրումների ներգրավման ոլորտում Հայաստանի կառավարության ազատական քաղաքականության որդեգրման և օտարերկրյա ներդրումների հետ կապված մի շարք կարևոր հարաբերությունների կարգավորման մասին, սակայն մի շարք ոլորտներում, մասնավորապես, ներդրողների իրավունքների պաշտպանության, արտոնությունների տրամադրման, ներդրումային վեճերի լուծման մեխանիզմների հետ կապված հարաբերությունները հստակ կերպով չեն կարգավորված դրանում:

Ներկայումս, օտարերկրյա ներդրողների մոտ որոշակի մտահոգություններ են առկա այն բանի շուրջ, որ մեր հանրապետությունում մասնավոր սեփականության իրավունքների պաշտպանությունը գտնվում է ոչ պատշաճ մակարդակի վրա՝ չնայած բիզնեսի վարման մատչելիության գծով համաշխարհային վարկանիշներում Հայաստանի դիրքերի որոշակի բարելավման: Անկասկած, ներդրումների ոլորտը կարգավորող ազատական օրենսդրությունը չափազանց կարևոր է օտարերկրյա կապիտալի ներգրավման համար: Սակայն, նույնիսկ ամենաազատական օրենքներ ունեցող երկրում առավել կարևոր է այդ օրենքների կիրառումը, ինչը ներդրողի համար տվյալ երկրի նկատմամբ վստահության աստիճանի բարձրացման կարևոր նախապայման է:

Հայաստանի անհրաժեշտություն ներդրումային օրենսդրության ոլորտի էական բարեփոխումների, որոնք պետք իրականացվեն ներդրողների իրավունքների պաշտպանության երաշխիքների ընդլայնման, դրանց ապահովման գործուն մեխանիզմների ապահովման, վեճերի արագ և անկողմանակալ քննարկման, ներդրումային հարաբերությունները բնութագրող ժամանակակից հասկացությունների ու եզրույթների ընդլայնման, ինչպես նաև իրավական նոր ինստիտուտների ձևավորման ճանապարհով: Հայաստանում ներդրումային

ոլորտը կանոնակարգող օրենսդրական բարեփոխումները պետք է բխեն մի շարք կարևոր սկզբունքներից, ինչպիսիք են համահավասարության, թափանցիկության, պաշտպանվածության, փոխհատուցման, վեճերի արագ և անկողմանակալ կարգավորման սկզբունքները: Վերջիններիս իրավական ամրագրումը և դրանց հետևողական կիրառումը թույլ կտա բարձրացնել ներդրումային գործունեության օրենսդրական կարգավորման արդյունավետությունը, ինչն իր հերթին էապես կնպաստի ներդրումային միջավայրի բարելավմանը և ռիսկերի նվազեցմանը:

Օրենսդրության մեջ անհրաժեշտ է ամրագրել ներդրողների շահերի պաշտպանությունն ապահովող հետևյալ երաշխիքները.

- ներդրողների իրավունքների հավասարության երաշխիք.
- ներդրողների և ներդրումային գործունեության իրավական պաշտպանվածության երաշխիք,
- ներդրումային օրենսդրության կայունության երաշխիք.
- ազատ տեղաշարժի իրավունքի երաշխիք
- գույքի, եկամուտների և տեղեկատվության ազատ արտահանման երաշխիք.
- ազգայնացումից ներդրողների պաշտպանության երաշխիք.
- ներդրումների փոխհատուցման երաշխիք.
- վերաներդրում իրականացնելու դեպքում (ստացված շահույթի կամ լրացուցիչ կապիտալի ներդրմամբ) ներդրողի իրավական պաշտպանվածության երաշխիք:

Օտարերկրյա ներդրումների խթանման և ներդրումային միջավայրի ռիսկայնության նվազեցման ուղղությամբ Հայաստանի կառավարության կողմից իրականացվող տնտեսական քաղաքականության հիմնական սկզբունքները պետք է հանդիսանան տնտեսական հարաբերությունների բոլոր մասնակիցների համար բարենպաստ, մրցակցային և ոչ խտրական բիզնես միջավայրի երաշխավորումը, տնտեսական գործունեության համար հավասար և կանխատեսելի պայմանների ապահովումը, տնտեսության արտահանող ճյուղերի առաջնահերթ խթանումը, ֆինանսական ռեսուրսների հասանելիության ապահո-

³ «Օտարերկրյա ներդրումների մասին» ՀՀ օրենք, ՀՕ-115, ընդունման ամսաթիվը՝ 31.07.1994-ՀՀԳԽՏ 1994/14

վումը, տնտեսվարողների ներդրումային հնարավորությունների ընդլայնման նպատակով հարկային քաղաքականության վերանայումը՝ գործող հարկային համակարգի պարզեցման, հարկային բեռի կրճատման և ամուրտիզացիոն քաղաքականության կատարելագործման հիման վրա, ներդրումների խթանմանն ուղղված գործուն և տնտեսապես հիմնավորված արտոնությունների տրամադրումը, փոքր և միջին ձեռնարկություններում ներդրումների խրախուսումը, նորարարությունների խթանումը և գիտելիքահենք արտադրությունների զարգացումը, էներգախնայող և բարձր տեխնոլոգիական ոլորտներում ներ-

դրումների խրախուսումը, ազատ տնտեսական գոտիների ընդլայնումը, տարածաշրջանների ներդրումային գրավչության բարձրացումը:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. «Օտարերկրյա ներդրումների մասին» ՀՀ օրենք, ՀՕ-115, ընդունման ամսաթիվը՝ 31.07.1994-ՀՀԳԽՏ 1994/14
2. Курс экономической теории: учебник – 6-е исправ., доп. и перераб. Издание / Под ред. М.Н. Чепурина. – Киров: «АСА», 2007. – 848 с., с. 421
3. Бланк И. А., “Основы финансового менеджмента”. Т.2. Киев, 1999, с. 512.